

Gurglingens effekt dokumenterad på bild i Läkartidningen 1940

Artikels slutsats: Faryngiter kan inte behandlas med gurgelvatten

I Läkartidningen 1940 beskrev öronläkaren Hans Key-Åberg försök som bekräftade att gurglingsvätska praktiskt taget aldrig berör den bakre svalgväggen.

■ År 2001 inbjöd Läkartidningen läsarna att berätta om medicinska åtgärder som övergivits eftersom något värde inte kunnat bevisas. Här ett exempel från öron-, näs- och halsspecialiteten där ett evident test visade värdelösheten av vanlig gurgling vid akuta och kroniska faryngiter. I en artikel i Läkartidningen nr 12/1940 med rubriken »Vad har gurglingen för värde?« redogjorde öronläkaren Hans Key-Åberg i Linköping för de experiment den tyske läkaren Phil Schech utfört redan 1891. Försökspersoner fick gurgla sig traditionsenligt med färgat gurgelvatten. Schech fann att endast framsidan av mjuka gommen, tonsillerna och ett litet område på gombväggen kontaktades av det färgade gurgelvattnet. Han drog den naturliga slutsatsen att gurgelvatten inte kunde användas vid behandling av faryngiter.

Tio år efter Schechs experiment skrev Saenger i Magdeburg en artikel om gurglingens värde vid olika halsåkommor. Saenger var skeptisk mot Schechs försök med färgat gurgelvatten. Han doppade i stället en vaddsud i en metylenblåttlösning och färgade tonsillregionerna på försökspersonerna, som därefter fick gurgla sig med vatten. Han fann liksom Schech att bakre svalgväggen förblev ofärgad. 1906 fann Brüning och 1921 Kashnitz att bakre svalgväggen blev oberörd vid gurglingar med färgat vatten.

Key-Åbergs försök

Key-Åberg granskade bärigheten genom att använda Saengers metod. Han fuktade tonsillregionen med metylenblått av skiftande styrka och färgfotograferade resultatet efter vanlig gurgling med vatten. Bakre svalgväggen var oberörd (Figur 1). Röntgenfotografering ef-

ter gurgling med kontrast gav samma resultat som föregående test. Key-Åbergs resumé blev: »Vid på övligt sätt utförd gurglingsakt beröres den bakre svalgväggen med dess vid akuta och kroniska sjukdomstillstånd rätt så karakteristiska förändringar praktiskt taget aldrig av gurglingsvätskan.« Gurglingen beskrev Key-Åberg på följande sätt: »Vid gurgling sätter som bekant utandningsluften, påverkad av en särskild muskulär mekanism, en i munhålan införd vätskemängd i rörelse. Denna fattas av nämnda luftström, slungas av densamma kraftigt uppåt och skall tyngdlagsenligt just flyta tillbaka, när den gripes av en ny luftström som på nytt driver den uppåt. På detta sätt kastas vätskan en stund fram och tillbaka i munhålan, tills den genom 'kraxnings'- och spottningsakter utbefordras.«

En akut eller kronisk faryngit kan inte behandlas med gurgelvatten. Munhåleinfektioner kan och bör behandlas med specifika munvatten.

Ett viktigt exempel på lokalbehandling av farynx var difteribehandlingen. I doktor Nils Englunds meddelande i Hen-

»Vid gurgling sätter som bekant utandningsluften, påverkad av en särskild muskulär mekanism, en i munhålan införd vätskemängd i rörelse. Denna fattas av nämnda luftström, slungas av densamma kraftigt uppåt och skall tyngdlagsenligt just flyta tillbaka, när den gripes av en ny luftström . . .«

Bild från Hans Key-Åbergs artikel i Läkartidningen nr 12/1940. Främre gombågar färgade. Bakre gombågar och farynx ofärgade.

rik Berghs »Läkarebok« från 1921 beskrivs goda resultat av lokalbehandling med jodtrikloridlösning + sozodjodolsvavel. Av 197 difteripatienter överlevde 194. Av 103 obehandlade eller obekant behandlade avled 40 procent. Nils O Sjöstrand meddelar i sin bok om doktor Glas, »Viljans frihet och mordets frestelse«, att den däri aktuella blåsyran även ingick i difterimedel i form av piller eller tabletter som skulle smälta i munnen och nedsväljas, som Bafucin och Strepsils.

Tidigare avråddes nedsväljning av antiseptiska lösningar eftersom de kunde inverka besvärade på matsmältningen. Nu vet vi att en mild utspädd jodlösning med viss effekt kan nedsväljas upprepat vid faryngiter.

*

PS. Hans Key-Åberg var intresserad fotograf. Tidigt gjorde han upprepade försök att fotografera trumhinnan. I början av 1940-talet hade han besök av värnpliktige fotografen Lennart Nilsson, som i en intervju i Östgöta Correspondenten 1980 avslöjade att fotograferingen på öronkliniken i Linköping födde »mitt intresse för att fotografera människans inre«. •

Tomas Gejrot
docent, Åhus
Dag Hydén

docent, öronkliniken, Universitetssjukhuset i Linköping